

Remiss Europeiska kommissionens förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om fastställande av harmoniserade krav på den inre marknaden vad gäller transparens kring intresserepresentation för tredjeländers räkning och om ändring av direktiv (EU) 2019/1937 (Ju2024/00186)

Journalistförbundet har tagit del av Europeiska kommissionens förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om fastställande av harmoniserade krav på den inre marknaden vad gäller transparens kring intresserepresentation för tredjeländers räkning och om ändring av direktiv (EU) 2019/1937.

Journalistförbundet noterar inledningsvis att kommissionens förslag till direktiv finns förtjänstfullt sammanfattat i regeringskansliets faktapromemoria om "Lagstiftningspaket om försvar av demokratin" (2023/24:FPM36), daterat 6 februari 2024:

"Europeiska kommissionen presenterade den 12 december 2023 ett paket till demokratins försvar. Den centrala delen av paketet är ett förslag till nytt direktiv som inför harmoniserade krav på den inre marknaden avseende transparens för lobbykampanjer och liknande verksamhet som genomförs av aktörer med koppling till tredjeländers regeringar.

Förslaget innebär att enheter som bedriver intresserepresentation för tredjeländers räkning ska registreras i nationella register samt tillhandahålla viss information om sin verksamhet som ska göras offentlig. Vidare ska medlemsstaterna utse tillsynsmyndigheter och införa sanktioner vid överträdelser av direktivets krav."

Journalistförbundet noterar vidare att regeringens inställning till kommissionens förslag till direktiv även finns sammanfattat i ovan nämnda faktapromemoria:

"Förslaget innebär en ny typ av reglering i svensk rätt. Regeringen ställer sig bakom att transparens och öppenhet främjar ett högt förtroende för det demokratiska styrelseskicket. En sådan reglering kan dock inverka på den fria åsiktsbildningen och måste därför tillgodose särskilt höga krav på ändamålsenlighet och proportionalitet samt säkerställa att grundläggande rättigheter och friheter såsom yttrandefrihet och föreningsfrihet värnas.

Regeringen anser vidare att det inte är uppenbart att unionslagstiftning som syftar till att harmonisera den inre marknaden är det instrument som bör komma i fråga för att hantera den typ av påverkan som förslaget omfattar."

Journalistförbundet anser precis som regeringen att det finns fördelar med kommissionens förslag. Frågan om att införa transparensregister i Sverige kommer upp till diskussion med jämna mellanrum. Det har dock hittills inte lett till lagstiftning. När det gäller Sveriges riksdag finns det till exempel inget transparensregister motsvarande det som finns i Europaparlamentet. För att bidra till insyn tillämpas istället tryckfrihetsförordningens regler om handlingsoffentlighet. Om det ska införas ett transparensregister i Sverige är det, enligt Journalistförbundet, viktigt att det görs på ett sätt som inte undergräver grundlagens bestämmelser om handlingsoffentlighet och meddelarfrihet. Det är viktigt att direktivet möjliggör för offentlighetsprincipen att fungera parallellt med direktivets bestämmelser om ett offentligt register (artikel 12). Enligt Journalistförbundet kan det ifrågasättas om bestämmelsen i direktivet om harmonisering (artikel 4) är förenlig med den grundlagsskyddade offentlighetsprincipen. Artikel 4 är utformad på följande sätt i förslaget:

"Medlemsstaterna ska, vad gäller intresserepresentationsverksamhet som omfattas av detta direktiv, inte behålla eller införa bestämmelser som avviker från bestämmelserna i detta direktiv, vilket innefattar bestämmelser som är mer, eller mindre, stränga i syfte att säkerställa en annan grad av transparens kring sådan verksamhet."

Eftersom den svenska, grundlagsskyddade, offentlighetsprincipen får anses medföra högre krav på transparens än vad som föreskrivs enligt direktivet finns det en uppenbar konflikt mellan direktivet och den svenska grundlagen. Enligt Journalistförbundet bör regeringen verka för ett grundlagsförbehåll som möjliggör för en fortsatt tillämpning av offentlighetsprincipen. Det är också viktigt att beakta hur meddelarskyddet och källskyddet påverkas av förslaget. Det är frågor som kräver noggrann utredning.

Mot den bakgrunden anser Journalistförbundet att regeringen i det fortsatta arbetet med direktivet inom EU bör verka för ett tydligt grundlagsförbehåll, med hänsyn till yttrandefriheten, innefattande såväl offentlighetsprincipen som meddelarfrihet och källskydd.

Ulrika Hyllert
Förbundsordförande
Journalistförbundet